

Arh. hig. rada, 22 (1971) 37.

PROFILAKSA AKCIDENTALNIH TROVANJA KOD DECE

DANICA OBRADOVIĆ

Institut za zdravstvenu zaštitu majke i deteta, Novi Sad

(Primitljeno 10. XI 1970)

Analizom naših slučajeva – dece hospitalizovane u Institutu za zdravstvenu zaštitu majke i deteta u Novom Sadu – videli smo da je bilo prosečno 2,3% akcidentalnih trovanja. Više od polovine, odnosno 59% su bila slučajna trovanja lekovima, zatim dolaze po učestalosti gotovo podjednako alkoholna trovanja i trovanja deterdžentima i ostalim sredstvima za čišćenje u kućanstvu, a manji je broj otrovanih insekticidima i otrovnim biljkama. Letalno je završilo dvanaestero dece, odnosno 2,2% na ukupan broj trovanih.

Profilaksa je od prvorazrednog značenja. Pre svega je treba provoditi živom reči u svakoj prilici, u dečjim savetovalištim i dispanzerima i putem popularnih predavanja u školama, zabavištima i dečjim vrtićima i na radničkim univerzitetima. U istu svrhu posebno se treba koristiti štampom i modernim sredstvima komunikacije – radiom i televizijom. Svakako da takav program profilaktičkih mera akcidentalnih trovanja u dece nameće potrebu za postojanjem jednog centra za kontrolu trovanja, jer bi na taj način sve te mere bile organizovanije, a i u terapiji bi bila sprovedena jedinstvena doktrina.

Intoksikacije raznim otrovima u dece pretežno su slučajna trovanja zbog nepažnje, neznanja ili radoznalosti malog deteta za sve što ga okružuje. Ta nesreća pogađa najviše malu decu pretškolske dobi, inače zdravu, živahnu, inteligentnu, dok su u izuzetnim slučajevima žrtve starija deca nedovoljno psihički razvijena. Izuzetna su, također, trovanja s namerom suicida, kod dece u pubertetu.

U današnjim socijalno-ekonomskim uslovima života kad je majka zaposlena van kuće i ako ostali ukućani ne paze dovoljno, nesreća se lako događa. Ako je, na primer, neki lek ostavljen na dohvata deteta, a najčešće su to dražeje primamljivih, jarkih boja i slatkog ukusa koje podsećaju na bombone, dete uzme nedozvoljene količine leka koje mogu biti i smrtonosne. Rastvori dezinfekcionih sredstava ili nekih sredstava za održavanje čistoće u kućanstvu često se nepažnjom stavljaju u šolju iz koje dete pije vodu ili mleko, u boce od voćnih sokova, pilske boce i sl. Tako se npr. jedna trinaestogodišnja djevojčica otrovala »zorali-
nom«, koji se nalazio u pivskoj flaši u podrumu.

Treba stalno imati na umu da svaki lek prepisan od lekara, ako ga dete uzme u prevelikoj količini, može da izazove trovanje. Međutim, količina leka koja se toleriše nije apsolutna i varira od slučaja do slučaja. To znači da, izuzetno, i lek u terapijskim dozama može da bude toksičan za dete te da se manifestuju znaci intolerancije.

Tablica 1
Akcidentalna trovanja dece u periodu 1960–1969. godine
u Institutu za zdravstvenu zaštitu majke i deteta u Novom Sadu

God.	Broj bolesnika	Ukupan broj intoksikacija	%	Medikam.	Alkohol	Koroziva	Atropa belladon.	Insektic.	Ostalo
1960.	2594	56	2,1	30	8	2	12	2	2
1961.	2301	49	2,1	23	4	7	11	—	4
1962.	2615	59	2,2	30	9	13	1	2	4
1963.	1989	35	1,8	27	2	2	2	2	—
1964.	1959	49	2,5	27	7	6	6	—	3
1965.	2482	43	1,7	29	5	4	4	1	—
1966.	2417	57	2,3	37	8	6	2	4	—
1967.	2394	42	1,7	22	6	8	2	4	—
1968.	2135	68	3,1	42	10	14	1	1	—
1969.	2198	78	3,5	50	15	10	—	—	3
Ukupno	23086	536	2,3	317	74	72	41	16	16

NASA ZAPAZANJA

Iz našeg materijala sakupljenog u razdoblju od deset godina (1960–1969. zaključno) vidi se da broj akcidentalnih trovanja varira između 1,7 do 3,5%. Visoki procenat od 3,5% odnosi se na poslednju, 1969. godinu. Taj procenat udvostručio se u odnosu na procenat trovanja u 1965. i 1967. g. Prosečan procenat akcidentalnih trovanja iznosi 2,3%. Od ukupno 23.086-ero dece u Institutu za zdravstvenu zaštitu majke i deteta u Novom Sadu 536 bolesnika bilo je hospitalizovano zbog slučajnih trovanja.

Medikamentozna trovanja su u našem materijalu na prvom mestu po učestalosti. Takvih je bilo 59% svih intoksikacija, odnosno 317-oro dece. To su bila trovanja raznim lekovima; u većini slučajeva lek je uzelo dete, a ređi je bio slučaj da je drugo lice dalo pogrešan lek ili veću dozu leka.

Činjenica je da danas – kad je većina stanovništva zdravstveno osigurana – lekari ordiniraju više lekova, te se ponegde u kući nalaze čitave male privatne apoteke. U posleratnom periodu i pri današnjem tempu života veći je broj i psihoreaktivnih obolenja, te je, prema tome, i prepisivanje psihofarmaka- neuroplegika i trankilizera i sedativa veće. Najveći broj naše dece imalo je simptome trovanja lekovima te vrste.

U SAD su na prvom mestu, također, trovanja dece medikamentima, i to aspirinom i barbituratima, u Švedskoj (*Karlson*) su na prvom mestu po učestalosti trovanja sredstvima za čišćenje i pranje u domaćinstvu, a tek na drugom mestu medikamentima, a zatim insekticidima (1).

Kod nas su po učestalosti na drugom mestu trovanja etilnim alkoholom (rakija i vino). Deca imitirajući odrasle u kući piju alkohol; s druge strane, odrasli – eventualno i sami alkoholičari – nisu svesni tragičnih posledica te daju alkohol deci. Dete se postepeno navikava na alkohol, odjednom ga uzme premnogo, ili se roditelji ili netko od rodbine zabavlja time da opije dete ne sluteći da takva igra može da ima i najteže posledice. Ukoliko dete preživi, mogu da ostanu i trajne posledice zbog oštećenja centralnog nervnog sistema.

Svakako, zbog veoma česte pojave alkoholizma među stanovništvom naše pokrajine, ima i dosta visok procenat trovanja alkoholom, među kojima i onih s letalnim ishodom. Ukupno smo imali 74 bolesnika otrovana alkoholom, što iznosi 13,8% svih intoksikacija.

Trovanja kaustičnim sredstvima – koja su nekad najviše pogadala decu – kao što su trovanja masnom sodom – natrijevim hidroksidom i koncentrovanom sirćetnom kiselinom u nas su u opadanju u odnosu na period pre desetak godina zbog poznatih razloga. U zamenu za ta trovanja, danas su veoma česta trovanja deterdžentima i drugim modernim sredstvima za održavanje čistoće u kućanstvu, rastvorima za politiranje, terpentinom, i sl. kao i hlornim rastvorima za belenje rublja. Sva ta sredstva deluju lokalno oštećujući sluzokožu gastrointestinalnog trakta, ali nakon njihove resorpcije oštećeni su i parenhimatozni organi, prvenstveno jetra, bubrezi i centralni nervni sistem. U našem institutu lečena su 72 slučaja trovanja korozivima, odnosno 13,4%.

Od trovanja biljnim otrovima u našem kraju na prvom je mestu trovanje bunikom (*Hyosciamus niger*) i velebiljem (*Atropa belladonna*). Plod atrope je crna, sočna bobica veličine trešnje, s ljubičastim slatkim sokom. Cveta od juna do augusta i u jesen donosi plod. Otrovní su svi delovi biljke koji sadrže hioscijamin i atropin. Druga biljka kojom se deca najviše truju je kužnjak, tatula (*Datura stramonium*). Otrovní su semenke i list. Biljka raste kao korov posvuda u našim krajevima. Glavne sastojine su droge kao i u velebilju i u bunici a najviše ima hioscijamina. Takvih trovanja imali smo u 41 bolesnika.

Veoma opasna trovanja insekticidima su u nas relativno retka. Imali smo ukupno 16 takvih bolesnika od kojih su 3 bolesnika završila letalno, a kod jednog su zaostale sekvele na centralnom nervnom sistemu. To su

bila trovanja lindanom uz rastvor diditija, koji je u prodaji poznat kao zoralin i upotrebljava se za uništavanje krompirove zlatice, parathionom i toksophenom.

Prevenција

Profilaksa akcidentalnih trovanja usko je povezana s terapijom, jer je profilaksa u užem smislu i brzo odstranjenje otrova iz gastrointestinalnog trakta kod nekih otrova uzetih ingestijom, naime, pre njihove resorpcije. Ostale terapijske mere su terapija antidotima i simptomatska terapija.

Međutim, naša nastojanja moraju ići šire, i to, pre svega, u pravcu sprečavanja tih trovanja. Zdravo dete, puno životne radosti i živahnosti strada najčešće nepažnjom odraslih. Svaki lekar mora imati na umu da mu je – zbog mogućnosti trovanja – zadatak da vodi stalni nadzor i brigu o lekovima koje je izdao na recept. U kući gde su mala deca lekar je pri obilasku u kućnoj poseti dužan da pregleda gde se lekovi čuvaju. I lekar i apotekar su dužni pri izdavanju lekova da upozore na opasnost i na to da lekove treba čuvati strogo i van domašaja deteta.

Sve naše farmaceutske firme upozorene su i od lekara pojedinaca i od lekarskih društava o podesnom obliku i pakovanju lekova, što treba da svede opasnost od slučajnih trovanja na minimum.

Smatramo da bi se moglo više učiniti u cilju popularizacije te tematike ukazivanjem na mere koje može da primeni svaki roditelj i svaki član zajednice. Posebno treba ukazivati na te probleme pred skupovima roditelja koji se održavaju u našim predškolskim i školskim ustanovama za osnovno obrazovanje. Štampa, radio i televizija su još šire tribine, ali ne tako dostupne svakom. Ipak se ti nesrećni slučajevi najčešće događaju u socijalno-ekonomski loše stojećim i neprosvećenim sredinama.

Zato je zadatak nas pedijataru, koji smo svi doživeli tragična trovanja deteta zbog nepažnje odraslih, da živom reči delujemo svuda i na svakom mestu. Mi bismo morali postaviti zahtev prosvetnim ustanovama da se omoguće i sprovedu kontakti lekara s roditeljima, što bi, verovatno, bilo od velikog značaja za profilaksu trovanja. Verujemo da bi popularna predavanja u školi, bar jedan do dva puta u toku školske godine, a isto tako u dečjim zabavištima i vrtićima uticala na smanjenje broja tih nesrećnih slučajeva. U većim gradovima postoje radnički univerziteti čiji programi obuhvataju popularna predavanja iz medicine. Predavanja o akcidentalnim trovanjima u dece sigurno bi pobudila interes i imala praktične vrednosti. Posebno mesto za propagandu protiv trovanja alkoholom u dece su i dispanzeri za borbu protiv alkoholizma kod odraslih.

ZAKLJUČCI

Pored dosad poduzetih mera u profilaksi akcidentalnih trovanja u dece što se u prvom redu odnosi na podesnije pakovanje lekova, smatramo da se još više može učiniti u tom pogledu obaveštavanjem roditelja i građanstva održavanjem popularnih predavanja.

Predavanja o otrovnim supstancama i opasnostima kojima je izloženo dete u ranoj dobi treba održavati pred skupovima roditelja u predškolskim i školskim ustanovama. Od nas lekara treba da potekne ta inicijativa i zahtev prosvetnim ustanovama da se organiziraju ta predavanja. Štampa, radio i televizija imaju svoj udeo u popularizaciji ovog uvek značajnog problema, jer se godišnje redovno registruje nekoliko nevinih žrtava.

Smatramo da bi trebalo osnovati jedan centar za kontrolu otrovanja koji bi sprovodio kako organizaciju preventivnih mera u jednom području tako i jedinstvene terapijske mere.

Summary

PROPHYLAXIS OF ACCIDENTAL POISONING IN CHILDREN

Among the children hospitalized in the Institute for Health Protection of Mother and Child in Novi Sad there were on the average 2,3 percent of cases of accidental poisoning.

More than a half i. e. 59 percent were drug poisonings, followed by almost the same percentage of intoxication with alcohol and various household cleansing agents and detergents. A smaller number of cases were children poisoned with toxic plants and insecticides. Twelve poisonings i. e. 2,2 percent of the total number of poisoned children had lethal issue.

The prophylaxis of poisoning is of primary importance. It should be conducted on every occasion - in paediatric dispensaries and consultative services, in schools, kindergartens and workers' universities. Newspapers and modern mass media such as radio and television should also find large application.

To carry out such programme of prophylactic measures against accidental poisoning of children it is necessary to establish a poisons control centre which would take over the organization of prophylaxis and thus secure the uniformity of therapy.

*Institute for Mother and Child
Health Protection, Novi Sad*

*Received for publication
November 10, 1970*